

DE SPLITSING IN DE SOC. DEM. PARTIJ.

Ach die arme boerwasie
So was überlot sie nie!
(Wälzertraum).

In het weekeinde van 13 en 14 februari 1909 vond in de Deventer Schouwburg een buitengewoon congres van de SDAP plaats.

Ter discussie stonden het voortbestaan van het marxistische oppositieblad *De Tribune* en het partijlidmaatschap van zijn redacteurs. Tijdens het congres zei parlementariër Jan Schaper over het eventuele roeyement en de toekomst van de SDAP: 'De Partij zal een luchtballon zijn, die wat ballast laat vallen en dan des te hooger stijgt, omdat hij zich verlicht gevoelt.' De gebeurtenissen gingen de boeken in als het 'Deventer Schisma'.

AUTEUR Emma Vos

Verder lezen

Henny Buiting, *Richtingen- en partijstrijd in de SDAP. Het ontstaan van de Sociaal-Democratische Partij in Nederland (SDP)* (Amsterdam 1989).

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Archief SDAP, inv. nr. 254, *Verslag van het buitengewoon congres der s.d.a.p., gehouden op 13 en 14 februari 1909 te Deventer* (Amsterdam 1909).

D.J. Wijnkoop, 'De s.d.p., haar geschiedenis en haar beginselen', in: *Onze politieke partijen, beschreven door hare eigen vertegenwoordigers* (Baarn 1918) 175-206.

Een tragedie in de Deventer Schouwburg

Met haar oprichting in 1894 keerde de SDAP zich af van de radicaliserende Sociaal-Democratische Bond en koos zij zeer bewust voor de parlementaire weg naar het socialisme. In de eerste twee decennia van haar bestaan werd het parlement zelfs steeds belangrijker voor de SDAP. Deze parlementaire ontwikkeling werd niet alleen zichtbaar door het groeiend aantal Kamerzetels dat de partij wist te veroveren; ook veranderde de partijlijn in deze periode. Wie de partijprogramma's van 1895 en 1912 met elkaar vergelijkt, ziet dat Karl Marx in de tussenliggende tijd min of meer werd losgelaten.

Rond de eeuwwisseling begon er vanuit de gelederen van de partij forse kritiek te komen op de parlementaire koers van de SDAP. Orthodox marxistische leden betichtten de partijleiding van reformisme, wat leidde tot een aantal grote conflicten. In 1906 schreef partijleider Pieter Jelles Troelstra de brochure *Inzake Partijleiding*, waarin hij hard van leer trok tegen de marxisten, onder andere door te pleiten voor een reorganisatie van de partij en het partijleven. De Kamerfractie schoof hij daarbij naar voren als het machtscentrum van de partij. Tijdens het partijcongres van 1907 werd een resolutie aangenomen waarmee de critici de mond werd gesnoerd. De eenheid en eensgezindheid binnen de partij leken veiliggesteld.

Drie jonge marxisten waren echter niet bereid in te binden. David Wijnkoop, Willem van Ravesteyn en Jan Ceton gaven op 19 oktober 1907 de eerste editie van het weekblad *De Tribune* uit, waarin zij hun kritiek op het parlementarisme verwoordden – eerst gematigd, maar na een aantal maanden steeds explicieter. Een steeds

verdere radicalisering en persoonlijke aanvallen op Troelstra zorgden eind 1908 voor een escalatie van het opnieuw opgelaaide conflict binnen de partij. Via een referendum werd besloten tot het houden van een buitengewoon congres om een oplossing te vinden voor de situatie. Voor de partijleiding was de oplossing simpel: *De Tribune* moest verdwijnen, of dat nu 'met behoud der redacteurs als partijgenooten', of 'met verlies dier redacteurs als partijgenooten' zou zijn. Na twee dagen vergaderen in Deventer was het congres duidelijk in zijn uitspraak: met 209 stemmen voor, 88 tegen en 15 blanco werden Wijnkoop, Van Ravesteyn en Ceton geroyeerd.

Een analyse van het in Deventer gevoerde debat biedt een mooie inblik in het proces van parlementarisering dat de SDAP in de eerste decennia van de twintigste eeuw doormaakte. Tijdens het congres bediende men zich van verschillende parlementaire gebruiken en ook de debatterstijl van de congresleden was duidelijk parlementair. De sprekers zetten uitvoerig uiteen waarom het voortbestaan van *De Tribune* een gevaar zou vormen voor de partij, waarbij de argumentatie voornamelijk gebaseerd was op de rede. De mensen die echter uit de band vlogen, de meeste onrust veroorzaakten in de zaal en zich met andere woorden niet parlementair gedroegen, maakten over het algemeen deel uit van het marxistische kamp.

Door buitenstaanders werd het congres als een mislukking gezien, omdat de SDAP er niet in was geslaagd tot een vreedzame oplossing te komen. Voor de SDAP zelf was de breuk met de Tribunisten echter noodzakelijk om zich verder te kunnen ontwikkelen tot een effectieve politieke partij in het parlementaire stelsel. Met het Deventer Schisma werd dus een belangrijke stap gezet in de volwassenwording van de Nederlandse sociaal-democratie.